

Κυρίες και κύριοι,

Το τμήμα Πολιτικών Μηχανικών του Α.Π.Θ. αναγορεύει σήμερα τον Μανώλη Γλέζο σε επίτιμο διδάκτορά του, για τους ακόλουθους λόγους: α) την επιστημονική συνεισφορά του σε θέματα προστασίας και αξιοποίησης των υδατικών πόρων, των εδαφικών πόρων και του φυσικού περιβάλλοντος γενικότερα β) το ευρύ πνευματικό του έργο, που εκτείνεται σε πολλές γνωστικές περιοχές και γ) τη γενικότερη προσφορά του στον τόπο.

Η προσφορά του Μανώλη Γλέζου στον τόπο είναι ευρέως γνωστή. Θα ήθελα όμως να τονίσω ορισμένα στοιχεία, κάνοντας μια σύντομη αναφορά στη ζωή του.

Ο Μανώλης Γλέζος γεννήθηκε τον Σεπτέμβριο του 1922, στ' Απεράθου της Νάξου. Ο πατέρας του Νικόλαος Γλέζος ήταν δημόσιος υπάλληλος και δημοσιογράφος, ενώ η μητέρα του, Ανδρομάχη Ναυπλιώτου, που καταγόταν από την Πάρο, ήταν δασκάλα. Τον πατέρα του τον χάνει σε ηλικία 2 χρονών. Στα 13 του έρχεται με την οικογένειά του στην Αθήνα, όπου ολοκληρώνει τις γυμνασιακές του σπουδές, ενώ παράλληλα εργάζεται ως φαρμακοϋπάλληλος. Η αγάπη του για μάθηση του δίνει τη δύναμη να περάσει με εξετάσεις στο Πανεπιστήμιο, συγκεκριμένα στην ΑΣΟΕΕ, το 1940. Πιο μεγάλη όμως είναι η αγάπη του για τον τόπο. Μόλις κηρύσσεται ο ελληνοϊταλικός πόλεμος ζητά να καταταχθεί εθελοντής, αλλά η αίτησή του απορρίπτεται λόγω ηλικίας. Έτσι περιορίζεται στο να προσφέρει εθελοντική εργασία στα μετόπισθεν.

Στην περιόδο της απελπισίας, που ακολουθεί την υποδούλωση της Ελλάδας στους ναζί, ο Μανώλης Γλέζος και ένας άλλος νέος, ο Απόστολος Σάντας, φοιτητής τότε της Νομικής, δίνουν πάλι ελπίδα, χτυπώντας το σύμβολο της τυραννίας. Τη νύχτα της 30ης προς την 31^η Μαΐου 1941, κατεβάζουν την πολεμική σημαία του Γ' Ράιχ από την Ακρόπολη της Αθήνας, εξοργίζοντας τις γερμανικές αρχές κατοχής, που καταδικάζουν σε θάνατο τους άγνωστους, τότε, δράστες.

Τον Μάρτιο του 1942 ο Μανώλης Γλέζος και ο Απόστολος Σάντας συλλαμβάνονται, ως ύποπτοι για άλλες πράξεις αντίστασης, από τα γερμανικά στρατεύματα κατοχής και φυλακίζονται για ένα μήνα στις φυλακές Αβέρωφ. Τα απάνθρωπα βασανιστήρια κλονίζουν την υγεία του Μανώλη Γλέζου, που προσβάλλεται από φυματίωση βαρειάς μορφής. Συνεχίζει όμως την δράση του κατά των κατακτητών, γι' αυτό συλλαμβάνεται και φυλακίζεται από τα ιταλικά στρατεύματα κατοχής τον Απρίλιο του 1943 και από τους συνεργάτες των αρχών κατοχής τον Φεβρουάριο του 1944.

Μετά την απελευθέρωση γίνεται συντάκτης και κατόπιν αρχισυντάκτης της εφημερίδας «Ριζοσπάστης». Συλλαμβάνεται και πάλι, τον Μάρτιο του 1948 και καταδικάζεται σε θάνατο, από το ελληνικό κράτος τώρα, δύο φορές: τον Οκτώβριο του 1948 για αδικήματα τύπου και τον Μάρτιο του 1949 για παράβαση του Γ' ψηφίσματος. Αναρωτιέμαι, μερικές φορές, πόσο μεγάλη πρέπει να ήταν η πίκρα των ανθρώπων, που, ενώ πολέμησαν για την Ελλάδα τους εισβολείς και τους κατακτητές, υπέστησαν διώξεις, διαφόρων τύπων, από το ελληνικό κράτος. Εν πάσῃ περιπτώσει, η εκτέλεση των θανατικών ποινών ματαιώνεται από τις έντονες διαμαρτυρίες του ελληνικού λαού, αλλά και της διεθνούς κοινής γνώμης, που έχει αναγνωρίσει ήδη τον Μανώλη Γλέζο ως σύμβολο της αντίστασης κατά του ναζισμού. Στις εκλογές του 1951, φυλακισμένος ακόμη, εκλέγεται βουλευτής Αθηνών με την ΕΔΑ. Αποφυλακίζεται το 1954. Ο κύκλος επαναλαμβάνεται μία ακόμη φορά: Φυλακίζεται τον Δεκέμβριο του 1958, εκλέγεται βουλευτής Αθηνών με την ΕΔΑ το 1961 και αποφυλακίζεται τον Δεκέμβριο του 1962.

Και ενώ στην Ελλάδα μπαίνονται στη φυλακή, ο Μανώλης Γλέζος τιμάται το 1958 με το Διεθνές Βραβείο Δημοσιογραφίας, το 1959 με το χρυσό μετάλλιο Ζολιό-Κιουρί του

Παγκοσμίου Συμβουλίου Ειρήνης και το 1963 με το χρυσό βραβείο Λένιν για την Ειρήνη. Το όνομά του είναι στα σχολικά βιβλία της Σοβιετικής Ένωσης. Παρ' όλα αυτά, έχοντας ανοιχτά τα μάτια της καρδιάς και του μυαλού, καταδικάζει, το 1968, την εισβολή των σοβιετικών τανκς στην Τσεχοσλοβακία. Το όνομά του αφαιρείται από τα σχολικά βιβλία της Σοβιετικής Ένωσης.

Στις 21 Απριλίου 1967, ο Μανώλης Γλέζος συλλαμβάνεται μαζί με άλλους πολιτικούς και κρατείται σε διάφορες φυλακές και τόπους εξορίας ως το 1971. Το 1974 βοηθά στην ανασυγκρότηση της ΕΔΑ, της οποίας διατελεί πρόεδρος από τον θάνατο του Ηλία Ηλιού ως το 1989. Το 1981 εκλέγεται πρώτος βουλευτής Αθηνών, το 1984 ευρωβουλευτής και το 1985 βουλευτής Πειραιώς, συνεργαζόμενος με το ΠΑΣΟΚ. Το 1986 κάνει μια εξαιρετική κίνηση για τα ελληνικά πολιτικά χρονικά: παραιτείται από το βουλευτικό αξίωμα για να υπηρετήσει, ως Πρόεδρος της Κοινότητας Απεράθου, την τοπική αυτοδιοίκηση και την ιδέα της άμεσης δημοκρατίας. Εκεί, εκτός των άλλων, εφαρμόζει ένα πρότυπο ολοκληρωμένο πρόγραμμα προστασίας του περιβάλλοντος, στο οποίο θα επανέλθω σε λίγο.

Το 1997 ο Μανώλης Γλέζος τιμάται από τον πρόεδρο της Ελληνικής Δημοκρατίας με τον Μεγαλόσταυρο του Φοίνικα. Το 1999, πάντα γεμάτος φλόγα, επισκέπτεται τη Γιουγκοσλαβία κατά τη διάρκεια των νατοϊκών βομβαρδισμών, για να εκδηλώσει έμπρακτα την αντίθεσή του. Θυμάμαι το σαρκαστικό του σχόλιο: Είπα στους Γιουγκοσλάβους να σταματήσουν τους βομβαρδισμούς των πόλεων της Δυτικής Ευρώπης, ώστε να γίνουν σωστές διαπραγματεύσεις για την ειρήνη.

Μέχρι τώρα μίλησα για την πιο γνωστή πλευρά του Μανώλη Γλέζου. Πρέπει όμως να αναφερθώ και στο επιστημονικό του έργο, που δεν είναι τόσο γνωστό, αν και έχει εύρος ασυνήθιστο για την εποχή μας. Περιλαμβάνει άρθρα, μελέτες, ακόμη και βιβλία σε θέματα γλωσσολογίας, ιστορίας, κοινωνιολογίας, οικονομίας, γεωλογίας, υδρογεωλογίας, υδατικών πόρων, υδραυλικής και περιβάλλοντος. Θα αναφερθώ κυρίως στα τελευταία από τα θέματα αυτά, που εμπίπτουν στην επιστημονική περιοχή του Πολιτικού Μηχανικού.

Το σπουδαιότερο από τα έργα του Μανώλη Γλέζου σε αυτήν την επιστημονική περιοχή είναι η σύλληψη της ιδέας, ο σχεδιασμός και η υλοποίηση ενός έργου τεχνητού εμπλούτισμού υπόγειων υδροφορέων με παράλληλη εφαρμογή ενός προγράμματος προστασίας εδαφών. Η υλοποίηση του έργου αυτού, που ξεκινά το 1987, περιλαμβάνει κατασκευή μεγάλου αριθμού μικρών φραγμάτων στην κοίτη του χειμάρρου Περαχωρίτη, σε προσεκτικά επιλεγμένες θέσεις. Τα φράγματα αυτά περιορίζουν τη διαβρωτική δράση του νερού, εμποδίζουν την πορεία του προς τη θάλασσα και το αποθηκεύουν τελικά στο υπέδαφος, όπου προστατεύεται από την εξάτμιση και τη ρύπανση. Έτσι αποφεύγεται και η δημιουργία τεχνητών λιμνών, δηλαδή η απώλεια χρήσιμης γης. Ακόμη, τα φράγματα αυτά είναι εναρμονισμένα με το περιβάλλον, διότι είναι κατασκευασμένα σύμφωνα με την παραδοσιακή αρχιτεκτονική των Κυκλαδών, με τοπικά υλικά, κυρίως πέτρα και μάρμαρο. Επιπλέον, χάρις στο μικρό τους μέγεθος, κινδυνεύουν ελάχιστα από σεισμούς και κατολισθήσεις. Το έργο συμπληρώνεται με κατασκευή αναβαθμών για τον περιορισμό της διάβρωσης του εδάφους και τη δημιουργία εκτάσεων καλλιεργήσιμης γης. Είναι χαρακτηριστικό ότι και τα προϊόντα από τις εκσκαφές για τη θεμελίωση των φραγμάτων ενσωματώνονται στους αναβαθμούς αυτούς. Ακόμη περιφράσσονται ορισμένες εκτάσεις, για να ευνοηθεί η φυσική αναδάσωση. Τα αποτελέσματα είναι θεαματικά, πριν καν κατασκευασθούν όλα τα φράγματα: Πηγές και πηγάδια που είχαν στερέψει ξαναδίνουν νερό. Ο Περαχωρίτης, που κατέβαζε νερό 3 μόνον μήνες, τώρα έχει παροχή σχεδόν όλο το χρόνο. Αυτό βοηθά την επόμενη φάση του έργου, δηλαδή την παραγωγή ηλεκτρικής

ενέργειας από υδατόπτωση ύψους 123 m. Πρόκειται για μια τολμηρή εφαρμογή σε ρέμα με ασυνεχή ροή, που ολοκληρώνει από την περιβαλλοντική άποψη το έργο, με την αξιοποίηση μιας ανανεώσιμης πηγής ενέργειας.

Είναι λοιπόν φανερό ότι η σημασία αυτού του ολοκληρωμένου έργου είναι εξαιρετικά μεγάλη για τη νησιωτική Ελλάδα, και άλλες περιοχές με παρόμοιες συνθήκες, όπου τα φαινόμενα λειψυδρίας και διάβρωσης των εδαφών είναι πολύ έντονα και η αξιοποίηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας είναι ο δρόμος προς τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Βέβαια, για να φθάσει ένα τέτοιο έργο από την αρχική σύλληψη ως την ορθή υλοποίηση, δεν απαιτούνται μόνο τεχνικές γνώσεις και ικανότητες. Ξεκινά με την αγάπη για τον τόπο και τη γνώση του τόπου, που φέρνουν τον Μανώλη Γλέζο από το Ελληνικό κοινοβούλιο στ' Απεράθου. Χρειάζεται η ικανότητα ενός έμπειρου πολιτικού για να επιτύχει την κοινωνική συναίνεση, για παράδειγμα στην προστασία περιοχών από βόσκηση, που είναι απαραίτητη πρύποθεση για την αναδάσωση. Χρειάζονται ακόμη και άλλες επιστημονικές γνώσεις, όπως γεωλογικές και οικονομικές-είναι αξιοσημείωτο ότι το κόστος του έργου είναι σχετικά χαμηλό.

Από την άλλη μεριά, οι τεχνικές γνώσεις του Μανώλη Γλέζου διαπερνούν και στηρίζουν το υπόλοιπο πνευματικό του έργο. Θα αναφέρω δύο χαρακτηριστικά αποσπάσματα από ένα λογοτεχνικό του βιβλίο, που έχει τίτλο: «Η συνείδηση της πετραίας γης». Το πρώτο αναφέρεται στη διαβρωτική δράση του νερού, που αποτελεί το κύριο θέμα ενός εξαμηνιαίου μαθήματος του τμήματός μας.

Τα υδατορεύματα, οι ρυάκουνδοι, έχουν διαβρώσει βαθιά τα εδάφη. Έχουν γλύψει κυριολεκτικά τα μάρμαρα και χαράξει βαθύτατα τα σχιστολιθικά πετρώματα. Τα συρρύακα και τα συλλάγκαδα οργώνουν κατάσαρκα τη γης. Οι νεροσυρμές την έχουν αυλακώσει και σε πολλά μέρη χαραδρώσει. Στην πρώτη, την παραθαλάσσια υψομετρική βαθμίδα, εναλλάσσονται οι παράκτιες προσχωσιγενείς αλλονβιακές κοιλάδες-οι σχηματισμένες από τις αποθέσεις των χειμάρρων- με τις απότομες ακτές, που μάχονται ολοχρονίς με τα κύματα του βοριά και του σορόκου.

Το δεύτερο απόσπασμα αναφέρεται στον υδρολογικό κύκλο. Ο ορισμός του υδρολογικού κύκλου είναι ο ακόλουθος: «Κύκλος που περιλαμβάνει τη συνεχή κυκλοφορία του νερού στο σύστημα Γης-υδρόσφαιρας-ατμόσφαιρας. Μεταξύ των πολλών διεργασιών που περικλείονται στον υδρολογικό κύκλο, την πιο μεγάλη σημασία έχουν η εξάτμιση, η διαπνοή, η βροχόπτωση και η επιφανειακή απορροή».

Στο κείμενο του Μανώλη Γλέζου, βρίσκουμε την ακόλουθη περιγραφή:

Τις σταγόνες που υγράνθηκαν από τη θέρμη του ήλιου και έγιναν υγρασία. Την υγροσκοπική μορφή του νερού που σχημάτισε τα σύννεφα. Τα νέφολα πούγιναν βροχή.

Ένα άλλο χαρακτηριστικό παράδειγμα σύνθεσης ετερογενών, εκ πρώτης όψεως, στοιχείων είναι το νέο βιβλίο του Μανώλη Γλέζου, που έχει τίτλο: «Περί ύδατος». Ασχολείται με την ετυμολογική προέλευση όλων των όρων που έχουν σχέση με το νερό και τον υδρολογικό κύκλο.

Γνωρίζω ότι θα μπορούσα να προσθέσω και άλλα στον έπαινο του τιμώμενου. Πιστεύω όμως ότι είναι ώρα να συνοψίσω. Το τμήμα Πολιτικών Μηχανικών τιμά τον Μανώλη Γλέζο για την επιστημονική του προσφορά σε θέματα προστασίας και αξιοποίησης των υδατικών πόρων, των εδαφικών πόρων και του φυσικού περιβάλλοντος γενικότερα. Ακόμη, το τμήμα Πολιτικών Μηχανικών, ως κομμάτι ενός πραγματικού Πανεπιστημίου, τιμά τον Μανώλη Γλέζο για το πολύπλευρο πνευματικό του έργο.

Ο Καζαντζάκης, στον πρόλογο του καπετάν Μιχάλη, χτίζοντας πάνω στο περίφημο χωρίο του Μακρυγιάννη, αναφέρεται «στην ακοίμητη σπίθα, που καίει μέσα στα σωθικά της Ελλάδας». Είναι αυτή, που στα όρια μύθου και ιστορίας σταμάτησε την προέλαση των κατοίκων της Ατλαντίδας, οι οποίοι ήθελαν να κατακτήσουν όλον τον κόσμο. Είναι αυτή, που στη γενιά των γονιών μας, έφραξε τον δρόμο στον ναζιστικό και φασιστικό ολοκληρωτισμό. Στο πρόσωπο του Μανώλη του Γλέζου τιμάμε μια λάμψη αυτής της σπίθας.

Κ. Λ. Κατσιφαράκης
8-3-2001